

Nr 22.

Ankom till riksdagens kansli den 23 augusti 1914 kl. 9 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

I en till riksdagen avlåten, den 21 innevarande augusti dagtecknad proposition, nr 273, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

Statsrådsprotokollet över finansärenden den 21 augusti 1914 innehåller i detta ämne följande yttrande av departementschefen:

»Enligt bestämmelserna i 6 § av lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897, sådan denna paragraf lyder enligt lagen den 4 juni 1913, äger riksbanken att utgiva sedlar till det belopp, som motsvaras av dubbla summan av riksbankens metalliska kassa, så beräknad, som i 8 § av lagen angives, samt därutöver till ett belopp av etthundratjufem miljoner kronor. I 7 § av riksbankslagen, vilken paragraf jämväl fått sin nuvarande lydelse fastställd genom nyssnämnda lag av den 4 juni 1913, föreskrives, att riksbankens utelöpande sedlar skola till den del de överstiga bankens metalliska kassa motsvaras av följande tillgångar sammanräknade:

- a) lätt säljbara statspapper;
- b) allmänna hypoteksbankens och konungariket Sveriges statshypotekskassas obligationer ävensom andra inhemska obligationer, som noteras å utländsk börs;

c) på utrikes ort nedsatt eller under transport därifrån varande, mot sjöfara försäkrat guldmünt eller omyntat guld;

d) växlar, betalbara inom eller utom riket; samt

e) hos bank eller bankir på utrikes ort i räkning innestående, inom sex månader till betalning förfallna medel, efter avdrag av riksbankens skuld i dylik räkning.

Vidare torde få erinras därom, att enligt 5 § i riksbankslagen riksbankens sedlar må lyda endast å fem, tio, femtio, ett hundra och ett tusen kronor.

I nu angivna bestämmelser föreslås vissa ändringar av fullmäktige i riksbanken, vilka i skrivelse den 18 innevarande augusti härom yttra följande:

*Riksbanks-
fullmäktige.*

»Riksbankens sedelreserv uppgick enligt de fyra senast föreliggande vecko-rapporterna till följande belopp:

den 25 juli	Kr. 128,960,384: 86
» 1 augusti	» 89,065,819: 94
» 8 augusti	» 49,109,333: 66
» 15 augusti	» 53,053,412: 94

Den nedgång i sedelreserven med nära åttio miljoner kronor från den 25 juli till 8 augusti, som ovanstående siffror utvisa, koncentrerar sig huvudsakligen på dagarna den 29 juli—6 augusti. Efter sistnämnda dag inträder en avgjord minskning i behovet av riksbankssedlar.

Om än härav ävensom av åtskilliga andra omständigheter synes antagligt, att krisen passerat sin höjdpunkt samt att landets finansiella förhållanden äro på väg att återgå till det normala, äro fullmäktige dock övertygade därom, att åtgärder måste vidtagas i ändamål att bereda möjlighet för en tillfällig ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt, om en sådan skulle visa sig oundgängligen nödvändig.

Utsiktorna för att den nuvarande krisen skall kunna så snabbt som möjligt och med minsta möjliga svårigheter och förluster avvecklas, äro i främsta rummet beroende därav, att riksbankens sedelutgivningsförmåga äger sådan elasticitet, att alla berättigade anspråk, som från bank- och affärsvärlden riktas mot riksbanken, kunna tillfredsställas.

Om beloppet av utelöpande sedlar närmade sig gränsen för riksbankens sedelutgivningsrätt, är det att befara, att den härav alstrade oron för att den tidpunkt nalkades, då riksbanken skulle tvingas att inskränka och kanske inställa diskontering och utlåning, kunde föranleda ett återinträde av den panikstämning, som rådde under de första dagarna efter krisens utbrott. Å andra sidan skulle vissheten om, att riksbanken förfogade över en under alla förhållanden tillräcklig sedelreserv, utan tvivel i hög grad bidra till att skapa en tillitsfull stämning och påskynda krisens avveckling samt återinträdet av normala förhållanden.

Så länge riksdagen är samlad finns tillfälle att på kort tid genomföra en temporär ökning av bankens sedelutgivningsrätt. Men om behovet av en sådan

skulle inträda, sedan riksdagen åtskilts, måste sådana anstalter vara på förhand träffade, att sedelutgivningsrätten kan utan tidsutdräkt ökas.

Fullmäktige anse sig därför pliktiga att hos Eders Kungl. Maj:t anhålla, att Eders Kungl. Maj:t ville till riksdagen avlåta proposition med förslag till sådant tillägg till § 6 i lagen för Sveriges riksbank, att sedelutgivningsrätten i fall av oundgängligt behov och oberoende av om riksdagen är samlad eller icke må kunna tillfälligt ökas.

Vid övertvägande av det belopp, varmed i dylikt fall sedelutgivningsrätten bör kunna ökas, hava fullmäktige kommit till den mening, att en ökning av högst etthundratjugufem miljoner kronor utöver den riksbanken för närvarande medgivna sedelutgivningsrätten bör vara under alla förhållanden tillräcklig.

Med bestämmelserna i § 6 sammanhänga på det närmaste föreskrifterna i § 7 angående den s. k. supplementära sedeltäckningen. Vid granskning av dessa föreskrifter hava fullmäktige funnit dem böra kompletteras med ett stadgande att bland tillgångar, som gälla såsom supplementär sedeltäckning, inräknas även lån mot säkerhet av sådana statspapper och obligationer, vilka redan nu utgöra supplementär täckning. Detta bör så mycket mindre möta betänklighet som lån mot säkerhet av dylika värdepapper utgöra en i visst avseende mer betryggande sedeltäckning än själva värdepapperen, enär utlåningen sker till kurser, som äro lägre än de kurser, till vilka riksbankens behållningar av samma värdepapper äro i bankens räkenskaper bokförda.

Med hänsyn till den starka efterfrågan på skiljemynt, som rätt under den senaste tiden, hava fullmäktige ansett sig böra föreslå sådan ändring av § 5 i riksbankslagen, att rätten att utgiva sedlar å en krona återinföres.»

Det är i tre avseenden, som nu ifrågasättes ändring av riksbankens *Departements-* *chefen.* *sedelutgivningsrätt.*

Först och främst föreslå riksbanksfullmäktige, att den av metallisk kassa obetäckta sedelkontingenten skall under vissa förhållanden få ökas från 125 miljoner till 250 miljoner kronor. Fullmäktiges förslag i denna del går ut därpå, att, om sådant till följd av krig, krigsfara eller svår penningkris prövas nödigt, må Konungen och riksdagen samfält eller, om riksdagen ej är samlad, Konungen efter samråd med de av riksdagen valda fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret kunna medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp, utöver den eljes tillåtna kontingenten om 125 miljoner kronor, av ytterligare högst 125 miljoner kronor, varvid det dock skall åligga fullmäktige i riksbanken att, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indraga sedlar till belopp, motsvarande vad som på grund av sålunda medgiven ökning av sedelutgivningsrätten må hava utgivits.

Vidare påyrkas, att bland de tillgångar, som skola motsvara den metalliskt obetäckta sedelstocken eller utgöra den s. k. supplementära sedeltäckningen, skall få inräknas lån mot säkerhet av sådana statspapper och obligationer, som omförmälas i mom. a) och b) av 7 § i

riksbankslagen, d. v. s. lätt säljbara statspapper samt allmänna hypoteksbankens och konungariket Sveriges stadshypotekskassas obligationer ävensom andra inhemska obligationer, som noteras å utländsk börs.

Slutligen hemställa riksbanksfullmäktige om rätt att få utgiva sedlar av en kronas valör.

Vad först beträffar förslaget om ökning av den fasta sedelkontingenten torde i avseende därå böra till en början erinras, att det nuvarande beloppet är fastställt genom den förut omförmälda lagen av den 4 juni 1913. Tidigare utgjorde den obetäckta kontingenten 100 miljoner kronor. När förslaget om höjning av sistnämnda belopp på riksbanksfullmäktiges hemställan förelades riksdagen, uttalade föredragande departementschefen enligt protokollet över finansärenden för den 21 februari 1913, att förslaget, som påkallats av de ökade krav på sedelstocken, vilka med tiden inträtt och ytterligare vore att vänta, anslöte sig nära till de grundprinciper, på vilka riksbankens sedelutgivningsrätt vilade; och framhöll departementschefen vidare, att så snart tecken antyde, att gränserna för sedelutgivningsrätten åter bleve för trånga, riksbanksfullmäktige icke torde underlåta att göra den framställning, vartill förhållandena kunde föranleda.

Nu hava fullmäktige gjort dylik framställning. Uppenbart är också, att de extraordinära förhållanden, som inträtt på penningmarknaden till följd av det krigstillstånd, som är rådande i ett par av våra grannstater ävensom i andra länder, med vilka vi stå i ekonomisk förbindelse, kräva, att särskilda åtgärder vidtagas för att sätta riksbanken i stånd att under alla omständigheter på ett effektivt sätt fylla sin uppgift som regulator för vårt affärsliv. Visserligen föreligger icke för närvarande, såsom ock fullmäktige framhålla, något omedelbart behov att höja riksbankens sedelutgivningsrätt. Allt tyder på, att den panikartade uppfattning av det ekonomiska läget, som nyligen rått, avsevärt förändrats; och den ekonomiska samfärdseln har börjat att återgå till normala former. Härpå giva icke endast de av fullmäktige anförda siffrorna för det begynnande uppåtgåendet av den obegagnade sedelutgivningsrätten bevis, utan det framträder påtagligt jämväl på många andra områden. Jag vill här endast hänvisa till sjöfartens återuppbyggande. Men icke desto mindre lärer det med hänsyn till den penningknapphet, som för en tid framåt utan tvivel kommer att bliva rådande, ävensom till angelägenheten därav, att, såsom fullmäktige erinra, allmänheten får visshet om, att riksbanken förfogar över en under alla förhållanden tillräcklig sedelreserv, vara nödvändigt, att möjlighet beredes till ett temporärt höjande av denna reserv.

Vid övervägande av de åtgärder, som i angivet syfte böra vidtagas, anser jag mig böra ansluta mig till fullmäktiges förut omförmälda förslag, såsom varande det under nuvarande förhållanden lämpligaste. Detsamma, som innebär ett höjande av den fasta, med supplementär täckning försedda sedelkontingenten, bygger på nu tillämpade principer för riksbankens sedelutgivningsrätt och utgör allenast en av omständigheterna påkallad vidare utveckling av den senast nästlidet år använda metoden för ökning av sedelstocken. Mot vad fullmäktige föreslagit i fråga om förutsättningar och former för att bringa i tillämpning den förstärkta sedelutgivningsrätten har jag intet annat att erinra än, att det synes mig vara mera egentligt, att, då ifrågasvarande rätt skall komma till utövning, när riksdagen ej är samlad, beslut därom fattas visserligen av Konungen, men först på framställning av riksbanksfullmäktige och efter samråd med riksgäldsfullmäktige.

I fråga om fullmäktiges förslag till komplettering av den supplementära sedeltäckningen har jag icke någon invändning att göra. De valutor, varmed nämnda täckning skulle förstärkas, synas mig väl fylla måttet såsom fullt bankmässiga supplementära täckningsmedel för utelöpande sedelbelopp.

Vad härefter angår förslaget om rätt för riksbanken att utgiva enkronesedlar anser jag mig böra i huvudsak förorda detsamma. Dylika sedlar, som äro avsedda att säkerställas lika med övriga riksbanks-sedlar och att sålunda täckas på enahanda sätt som dessa, kunna komma att visa sig behöfliga under den nuvarande situationen, då osedvanligt stora krav ställas på förråden av skiljemynt. Emellertid synes mig enkronesedlarnas karaktär av att vara skiljemynt böra i lagen angivas; och vidare, då här berörda åtgärd för anskaffande av skiljemynt givetvis får tillgripas endast under utomordentliga omständigheter och för kortare tid, torde jämväl detta böra i författningen fastslås. Slutligen synes det mig vara lämpligast, att, i viss överensstämmelse med vad som föreslås beträffande den temporära ökningen av sedelstocken, åt Konungen överlåtes att på framställning av riksbanksfullmäktige pröva, huruvida under angivna förutsättningar enkronesedlar må utgivas.

I detta sammanhang må det tillåtas mig omförmäla, att arbetet vid myntverket för närvarande bedrives med all kraft för att kunna åstadkomma den största möjliga tillverkning av metallskiljemynt.

Beträffande de föreslagna sedlarna å en krona torde jag till sist böra fästa uppmärksamheten på följande omständighet. I 4 § av riksbankslagen föreskrives, att sedel, som av riksbanken utgives, skall innehålla förbin-

delse för riksbanken att vid anfordran inlösa densamma med guldmynt enligt lagen om rikets mynt den 30 maj 1873. Då nu icke finnes guldmynt av lägre valör än fem kronor, är tydligt, att riksbankens inlösningsskyldighet beträffande enkronesedlar inträder först vid anfordran om inlösen av ett femtal dylika sedlar.

I fråga om avfattningen av de utav mig här tillstyrkta ändringarna i riksbankslagen ansluter jag mig till bankofullmäktiges i sådant avseende uppgjorda förslag med allenast de av mig angivna modifikationerna jämte ytterligare vissa obetydliga redaktionella ändringar. Härförutom tillstyrker jag, att de ifrågasatta lagändringarna få träda i kraft genast efter utfärdandet.»

Utskottet.

Den kungl. propositionen, som föranletts av en utav fullmäktige i riksbanken hos Kungl. Maj:t gjord framställning i ämnet, avser först och främst sådan ändring av lagen för Sveriges riksbank, att den av metallisk kassa obetäckta sedelkontingenten må kunna under vissa förhållanden ökas från 125 miljoner kronor till högst 250 miljoner kronor.

Även bankoutskottet anser nödigt, att under extra ordinära förhållanden, sådana som de i propositionen omförmälda, särskilda åtgärder skyndsamligen må kunna vidtagas i syfte att öka riksbankens sedelutgivningsrätt. Det förslag, som av Kungl. Maj:t i sådant avseende framlagts, finner utskottet väl grundat, och har utskottet icke något att erinra mot detsamma.

Propositionen avser vidare den ändring av förenämnda lag, att bland tillgångar, som gälla såsom supplementär sedeltäckning, jämväl må inräknas medel, utlånade mot säkerhet av sådana statspapper och obligationer, vilka redan nu utgöra supplementär täckning. På de av fullmäktige i riksbanken anförda skäl anser utskottet sig böra tillstyrka förslaget jämväl i denna del.

Den kungl. propositionen avser slutligen införande i riksbankslagen av en bestämmelse, enligt vilken riksbanken, under särskilda omständigheter, må äga att utgiva sedlar å en krona. Den plötsliga och starka efterfrågan på skiljemynt, som under senaste tiden varit rådande, synes utskottet till fullo hava ådagalagt behovet av den av Kungl. Maj:t föreslagna bestämmelsen om rätt för riksbanken att vid utomordentliga tillfällen utgiva sedlar å en krona.

Utskottet har följaktligen funnit sig böra biträda Kungl. Maj:ts förslag även i nu förevarande avseende.

Åberopande vad sålunda blivit anført, får utskottet hemställa,

att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förvarande proposition, må antaga härvid fogade förslag till lag angående ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

Stockholm den 23 augusti 1914.

På bankoutskottets vägnar:

I. VON STAPELMOHR.

Förslag

till

lag angående ändrad lydelse av 5—7 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

Härigenom förordnas som följer:

5 §.

Riksbankens sedlar må lyda endast å fem, tio, femtio, ett hundra och ett tusen kronor; dock må, om till följd av inträffade utomordentliga omständigheter behovet av skiljemynt stegrats, Konungen, där så prövas nödigt, efter framställning av fullmäktige i riksbanken, medgiva riksbanken att utgiva sedlar å en krona, skolande emellertid dylika sedlar, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indragas.

6 §.

Riksbanken äger — — — miljoner kronor.

Om sådant till följd av krig, krigsfara eller svår penningkris prövas oundgängligen nödigt, må Konungen och riksdagen samfällt eller, om riksdagen ej är samlad, Konungen efter framställning av fullmäktige i riksbanken och efter samråd med fullmäktige i riksgäldskontoret medgiva riksbanken att utgiva sedlar till ett belopp av ytterligare högst etthundratjugufem miljoner kronor; åliggande det fullmäktige i riksbanken att, så snart ske kan, ur den allmänna rörelsen indraga sedlar till belopp, motsvarande vad som på grund av sålunda medgiven ökning av sedelutgivningsrätten må hava utgivits.

7 §.

Riksbankens utelöpande — — — — tillgångar sammanräknade:

- a) —
- b) —
- c) —
- d) —
- e) — dylik räkning;
- f) medel, utlånade mot säkerhet av sådana statspapper och obligationer, som omförmälas under a) och b).

Denna lag träder genast i kraft.

Vid detta ärendes behandling inom utskottet hava närvarit:
 av första kammaren: herrar *von Stapelmohr, Larsson, Trapp, Hallin, Ekman, Gelotte, Kjellgren* och *Jönsson*; samt
 av andra kammaren: herrar *Wijk, Olsson* i Blädinge, *Kristensson, Carlson* i Herrljunga, *Olsson* i Tyllered, *Edbom, Borggren* och *Lindvall*.

Reservation

i fråga om 6 §:

av herrar *Larsson, Gelotte, Kristensson, Edbom* och *Borggren*.